

Europska agenda za kulturu

Radni plan za kulturu
2015–2018. / 2011–2014.

Prosinac 2015.

Priručnik za kulturnu osviještenost i izražavanje

Otvorena metoda koordinacije (OMK)
Radna skupina stručnjaka država članica EU-a
za razvoj ključne kompetencije
„Kulturna osviještenost i izražavanje“

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
Zagreb, 2018.

SAŽETAK

1. UVOD

Ljudi stalno daju značenje svemu što osjećaju, gledaju, slušaju ili iskušavaju. Taj proces simboličnog označavanja usmjerava naša kulturna osviještenost i naša sposobnost da se izrazimo.

„Kulturna osviještenost i izražavanje“ jedna je od osam ključnih kompetencija koje sačinjavaju referentno pomagalo koje će države članice EU-a uključiti u strategije i infrastrukturu u kontekstu cjeloživotnog učenja. Druge su ključne kompetencije: 1) komunikacija na materinskom jeziku 2) komunikacija na stranom jeziku 3) matematička kompetencija i osnovna kompetencija u znanosti i tehnologiji 4) digitalna kompetencija 5) učiti kako učiti 6) društvena i građanska kompetencija i 7) smisao za inicijativu i poduzetništvo. Uvježbavanje ključnih kompetencija – u obliku znanja, vještina i stavova – shvaćeno je kao temeljno za sve pojedince u društvu 21. stoljeća. Potrebno je istaknuti prepletenost i transverzalnu narav svih osam ključnih kompetencija. Kulturna osviještenost snažno utječe na našu sposobnost učenja za društvenu, građansku i međukulturnu kompetenciju te na naš smisao za inicijativu i poduzetništvo. Razvoj ovih kompetencija uistinu je čvrsto isprepleten i međuovisan.

Nastojanje je promicati ključne kompetencije na sljedeće načine:

- unutar kurikulumu, omogućivanjem visokokvalitetne razine znanja i obrazovanja svim učenicima i studentima
- smanjivanjem broja učenika i studenata koji ne završe školu/fakultet
- poboljšanjem kvalitete predškolskog programa i edukacije
- razvijanjem učiteljskog obrazovanja i kontinuiranog stručnog usavršavanja za sve edukatore (učitelji, školski ravnatelji, obrazovanje i skrb u ranom djetinjstvu (ECEC), profesionalno

obrazovanje i osposobljavanje (VET) stručnjaka, učitelja i stručnih suradnika u visokom obrazovanju (HE) te stručnjaci za obrazovanje u kulturi).

Kulturna osviještenost i izražavanje definirana je kao bitna transverzalna kompetencija i sve države članice EU-a razvile su razne instrumente da bi promicale stjecanje ove kompetencije pedagoškim metodama. U formalnom obrazovanju (npr. škole) to se događa na izravan način, u neformalnom području (npr. u obitelji i vršnjačkim grupama) na gotovo isključivo neizravan način. Umjetničko obrazovanje i obrazovanje u kulturi osnovni su instrumenti za kulturnu osviještenost i izražavanje, a oni se mogu shvatiti kao ključ za promicanje kulturne osviještenosti i izražavanja. To su komplementarne koncepcije i obje su jednako bitne za shvaćanje sadržaja i praktične primjene KK#8. Umjetničko obrazovanje i obrazovanje u kulturi ključno je za cjeloživotno učenje i cjelovit razvoj osobe i građanina.

U javnim raspravama o važnosti obrazovanja u umjetnosti i kulturi koriste se različite argumentacije. Neke slijede bogatu estetsku tradiciju, u kojoj je umjetničko obrazovanje shvaćeno kao uvod u svijet „visoke“ umjetnosti, s jakim naglaskom na povijest umjetnosti i umjetničke vještine. Posljednjih desetljeća također smo vidjeli uspon druge škole mišljenja, u kojoj dominira ekonomska logika s naglaskom na važnosti kreativnosti i inovacija. Nadalje, postojala je, postoji i uvijek će postojati društvena argumentacija prema kojoj je umjetničko obrazovanje i obrazovanje u kulturi shvaćeno kao doprinos društvenoj koheziji i identitetu.

Definicija kulturne osviještenosti i izražavanja EU-a dotiče se svih ovih dimenzija. Ove perspektive imaju normativan položaj, što nije problem ako smo toga svjesni. Naše je stajalište, ukorijenjeno u humanističkoj, demokratskoj tradiciji mišljenja, da kulturu treba shvatiti kao uistinu ključnu za ljudski život. Čvrsto vjerujemo u neupitna načela demokracije i slobode izražavanja, koja jamče plodno tlo za razvoj i bujanje naših ljudskih sposobnosti. U današnjem svijetu, u kojem nas bombardira obilje slika, konstantna i brza promjena te snažna potreba za samoodređenjem i identitetom, kulturna osviještenost i izražavanje s pravom se naziva ključnom kompetencijom. Teško je precijeniti važnost ove kompetencije u razdoblju u kojem su u Europi otvorenost, optimizam i tolerancija izloženi golemu pritisku.

2. KONTEKST DOKUMENTA

Godine 2014. formirana je skupina OMK s ukupno 25 država članica EU-a za „razvoj ključne kompetencije za 'kulturnu osviještenost i izražavanje““. Njezin mandat odredile su države članice EU-a u višegodišnjem Planu rada za kulturu 2011. – 2014. Vijeća, a potvrđen je Planom rada 2015. – 2018. u kojem su opisani prioriteti OMK-a.

Među članovima su predstavnici institucija koje se bave obrazovanjem, kulturom, predstavnici ministarstava, nacionalnih stručnih centara i savjetodavnih tijela te praktičari obrazovanja u kulturi.

Grupa je kao svoj temeljni cilj odredila stvaranje priručnika za mjerodavne u kulturi i obrazovanju na nacionalnoj i europskoj razini s istaknutim primjerima dobre prakse i preporukama vezanima uz kulturnu osviještenost i izražavanje.

3. DEFINICIJA KULTURNE OSVIJEŠTENOSTI I IZRAŽAVANJA

Kulturna osviještenost i izražavanje mogu se definirati kao razumijevanje važnosti kreativnog izražavanja ideja, iskustava i osjećaja u nizu medija, uključujući glazbu, izvedbene umjetnosti, književnost i vizualne umjetnosti.

Kulturno znanje sadrži svijest o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu. Ono pokriva osnovno znanje o najvažnijim kulturnim djelima, uključujući suvremenu popularnu kulturu. Bitno je shvatiti kulturnu i jezičnu raznolikost u Europi i drugim dijelovima svijeta, potrebu da se ona očuva i važnost estetičkih čimbenika u svakodnevnom životu.

Vještine su povezane s razumijevanjem i izražavanjem: razumijevanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvedbama te samoizražavanje s pomoću raznih medija pri čemu se koriste urođene sposobnosti. Vještine također sadrže sposobnost da se vlastita kreativna i izražajna stajališta poveže s gledištima drugih, da se identificiraju i ostvare društvene i gospodarske mogućnosti u kulturnoj aktivnosti. Kulturno izražavanje ključno je za razvoj kreativnih vještina, koje se mogu prenijeti u razna profesionalna okružja. U Preporuci o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje zapaža se da su „sve ključne kompetencije jednako važne, jer svaka od njih može pridonijeti uspješnom životu u društvu znanja“, i da se „mnoge kompetencije preklapaju i povezuju: dimenzije koje su bitne za jedno područje podupiru kompetenciju u drugom“.

4. PRIMJERI DOBRE PRAKSE U ZEMLJAMA ČLANICAMA EU

Da bi se vidjelo kako je KK#8 primijenjena u Europi, prikupljen je velik broj specifičnih primjera iz prakse (ukupno 43). Njih su definirale države članice EU-a u radnoj skupini OMK-a kao dobre primjere promicanja KK#8 na izravan ili neizravan način. Prikazani su primjeri nove prakse u području umjetničkog i kulturnog obrazovanja te dobro uhodane prakse ili organizacije koje godinama postoje.

Prikazane lekcije u ovom poglavlju okrenute su prema budućnosti. One odražavaju način na koji države članice EU-a koriste KK#8 u svojim politikama o cjeloživotnom učenju, a istodobno nam analiza onoga što smatramo dobrom praksom pomaže sročiti sugestije za budući razvoj u području umjetničkog i kulturnog obrazovanja. Ovdje koristimo riječ „lekcije“ zbog toga što možemo učiti iz raznovrsnih razmatranih pristupa.

LEKCIJE

1. Uzeti u obzir preduvjete za uspješan razvoj kulturne osviještenosti i izražavanja.
2. Razmotriti ključnu ulogu učitelja i kurikuluma.
3. Kulturna osviještenost i izražavanje ključna je kompetencija „od kolijevke do groba“.
4. Sagledati drugačije slojeve kulturne osviještenosti.
5. Kultura je višedimenzionalna i postoje razni načini vježbanja kulturne osviještenosti i izražavanja.
6. Kulturna osviještenost i izražavanje zajednička je odgovornost (razni ključni akteri sudjeluju u obrazovanju).
7. Vrijeme je da se strateški razmišlja o kulturnoj osviještenosti i izražavanju/KK#8.

5. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Provođenje kulturne osviještenosti i izražavanja u praksi utječe na razna područja i političke razine, od rada učitelja u razredu na promicanju darovitosti učenika do UNESCO-ovih inicijativa za promicanje nadnacionalnog dijaloga o umjetničkom obrazovanju.

Logično je da se o kulturnoj osviještenosti i izražavanju govori u okviru kulturne (2. skupina) i obrazovne (3. skupina) politike. Međutim, potrebno je razviti strateški i cjelovit pristup politici (1. skupina).

PROGRAMSKE PREPORUKE KULTURNIM I OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA NA NACIONALNOM NIVOU I NIVOU EU

PROGRAMSKI RAZVOJ

1. Povezati različita programska područja/sektore unutar zemalja članica EU-a s pomoću međusektorske infrastrukture da bi se poboljšala dostupnost i održivost.
2. Poboljšati bazu znanja za definiranje programa u području kulturne osviještenosti i izražavanja s pomoću razmjene projekata i rezultata istraživanja.
3. Podržati programski razvoj kulturne osviještenosti i izražavanja s pomoću razvijanja pogodnih metoda vrednovanja koje jamče visoku kvalitetu.

KULTURNA POLITIKA

4. Iskustvo politike učiniti dostupnim svim građanima.

5. Poticati sve građane na sudjelovanje u kulturi, posebnu pozornost obratiti djeci od najranije dobi i građanima u nepovoljnom društveno-ekonomskom položaju.
6. Podizati svijest o važnosti kulturnih institucija i kulturne proizvodnje isticanjem njihove povezanosti s društvenim izazovima.
7. Posebnu pozornost posvetiti cjeloživotnom, međugeneracijskom i međukulturnom učenju o kulturnoj osviještenosti i izražavanju s ciljem da se potakne društvena kohezija.

OBRAZOVNA POLITIKA

8. Uključiti kulturnu osviještenost i izražavanje u postojeće osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje na visokokvalitetan, primjereno ocijenjen način, odnosno da ga je moguće pratiti i vrednovati.
9. Razviti početno učiteljsko obrazovanje i kontinuirano stručno usavršavanje (CPD) za sve edukatore (učitelji, školski ravnatelji, obrazovanje i skrb u ranom djetinjstvu (ECEC), profesionalno obrazovanje i osposobljavanje (VET) stručnjaka, učitelja i stručnih suradnika u visokom obrazovanju (HE) te stručnjaci za obrazovanje u kulturi) da bi se unaprijedile vještine i shvaćanja nužna za razvoj kulturne osviještenosti i izražavanja kod učenika i u njihovim institucijama.
10. Osmisliti, primijeniti i ocijeniti programe i instrumente za poticanje projekata ili institucija za izgradnju održive suradnje sa školama. Pokušati povezati ovu politiku s javnim financiranjem kulturnih institucija.
11. Poduzeti mjere za podizanje standarda i održavanje visoke kvalitete umjetničkog obrazovanja u formalnoj i neformalnoj sredini za učenje.